

datke u kulturi sredine, u kojoj postoji. Muzej je ovdje zbog publike, i to publike svake i najrazličitije s obzirom na naobrazbu. Zbog kulturnog uzdizanja širokih slojeva naroda postavljaju se izložbene dvorane i vrše za njih naučne pripreme. Da bi tu svoju prosvjetnu funkciju mogao izvršiti, muzej vrste kao što je Muzej grada Zagreba mora biti što instruktivniji. Muzej grada Zagreba nastojao je, naročito u svom radu poslije oslobođenja, to i biti. Čini se po odazivu publike, da je to u velikoj mjeri i uspio. Muzej grada Zagreba smatra se danas školom povijesti Zagreba. Dokaz je tome, što se muzejskim izložbenim dvoranama često i ozbiljno služe svi oni, kojima je potrebno znanje o prošlosti Zagreba. Naročito nastavnici i omladina u potpunosti su shvatili, čime se sve u Muzeju grada Zagreba mogu okoristiti u nastavne i općeobrazovne svrhe. Da navedem samo najvažnije primjere: poznato je, da u trećem razredu osnovnih, odnosno osmogodišnjih škola nastava povijesti započinje poviješću zavičaja. Danas gotovo i nema u Zagrebu učitelja III. razreda, koji dake ne dovodi u muzej i u izložbenim dvoranama s njima obrađuje pojedine metodske jedinice. Isto tako viši razredi osmogodišnjih škola, a naročito seminari društvenih nauka učenika viših razreda gimnazija primjenjuju često materijal Muzeja grada Zagreba u svrhu obrađivanja pojedinih tema. Ali izložbene dvorane ovog muzeja ne služe samo pojedinim razredima ili skupinama đaka za obradbu pojedinih metodskih jedinica. U Muzej grada Zagreba dolazi svatko, tko želi dobiti pregled prošlosti Zagreba: škole iz pokrajine i drugih republika, koje posjećuju Zagreb, studenti zagrebačkog i drugih sveučilišta i mnogobrojni stranci, koji dolaze u naš grad. S istom željom, da upoznaju razvoj

glavnog grada Hrvatske dolaze u muzej mnogobrojni građani, i mladi i stari, i radnici i intelektualci i pripadnici JNA, svi jesni da ulaze u školu, u kojoj će s pomoću opipljive muzejske građe i sažetih popratnih tekstova saznati, što je sačinjavalo društveni, ekonomski, politički i kulturni život Zagreba u proteklim stoljećima. A da snalaženje posjetilaca u muzejskim dvoranama kraj sve preglednosti postava bude još jednostavnije, muzej je izdao prošle godine sasvim kratak vodič u obliku prospekta na hrvatskom, engleskom, francuskom i njemačkom jeziku.

Da završim: u ovom prikazu izneseni su samo neki, najvažniji vidovi djelatnosti Muzeja grada Zagreba. O svemu onom za publiku gotovo i nevidljivom i nepoznatom sitnom svakodnevnom radu muzejskog kolektiva ovdje nije prilika, da se govori.

Na kraju ove bilanse (da je tako nazovem) muzejske djelatnosti Muzeja grada Zagreba držim, da bi bilo potrebno istaknuti osim nabrojanih pozitivnih činjenica i neke negativne, koje možda odmah mogu označiti, u kojem bi smjeru muzej mogao nastojati i nakon izvršene pedesetgodišnjice. Još nemamo štampanog iscrpnog vodiča kroz muzej, još nemamo temeljite opsežne naučno fundirane historijske monografije o razvoju Zagreba, i što je možda najvažnije, nemamo prostorija, da publici posredstvom izložbenih dvorana prikažemo nagao i za Zagreb tako karakterističan razvoj od tridesetih godina prošlog stoljeća do sredine ovoga, i time u muzejskom postavu povežemo zbirke starije zagrebačke prošlosti sa zbirkom »Zagreb u NOB«. Nadamo se, da će se sve ovo u doglednoj budućnosti moći ostvariti.

Lelja Dobronić

O IZLOŽBI »SLIKE ZAGREBA OD 16. DO 19. STOLJEĆA«

(Referat održan na proslavi)

Povodom pedesetgodišnjice ovoga muzeja priređujemo izložbu, kojoj smo dali naslov »Slike Zagreba od 16. do 19. stoljeća«. To je prva izložba najstarijih slika Zagreba, a ujedno je i prvi puta, da se daje cjeloviti pregled čitavog tog materijala i da se s njime upoznaje šira javnost, jer ni u obliku štampane publikacije nije on bio nikada kompletno objavljen.

Neke starije slike, nacrti, crteži panorame Zagreba, kao na pr. nacrt iz početka

16. st., onaj na kojem se vide samo gradske utvrde i najistaknutiji objekti na Gornjem gradu i Kaptolu, pa slika iz Valvazorovog djela »Die Ehre des Herzogthums Krain«, Bužanov akvarel iz kraja 18. st. i Szemanov crtež iz 1822., pojavljuju se gotovo redovito u svim edicijama i radovima o Zagrebu i te slike su popularne i općenito poznate. Druge naprotiv publiciraju se rijetko ili nikada i malo ima onih, koji su ih vidjeli i znadu, da uopće postoje. Ši-

Otvorenje izložbe »Slike Zagreba od 16. do 19. st.« u Muzeju grada Zagreba (Foto N. Vranić)

rim krugovima one su ostajale uvijek nepoznate. Zato su Muzejsko vijeće i uprava Muzeja grada Zagreba odlučili, da se povodom pedesetgodišnjice osnivanja muzeja priredi izložba svih poznatih slika i crteža Zagreba, uglavnom panoramskog karaktera od 16. do polovice 19. st., to jest od vremena, iz kojeg su nam se sačuvale i poznate su nam najstarije slike, do pojave fotografskog umijeća, koje je najvećim dijelom istisnulo i zamijenilo originalan slikarski rad i već u posljednjim decenijama 19. st. i kasnije dalo niz vrlo zanimljivih pogleda na grad.

Starih slika Zagreba, onih, koje su prema našem programu dolazile u obzir, da budu izložene, nema baš osobito mnogo, naročito ne onih od 16. do 18. stoljeća. Iz 16. st. poznata je samo jedna; u stvari tri varijante jednog nacrtu istoga tipa, iz 17. stoljeća dvije, a iz 18. tri slike. Međutim 19. stoljeće je slikama Zagreba znatno bogatije. Ono nam je dalo blizu trideset prikaza Zagreba: ulja, akvarela, litografija, drvoreza, crteža i otisaka.

Originali najstarijih slika, onih iz 16., 17. i početka 18. st. ne nalaze se u Zagrebu. Oni su sastavni dijelovi nekih rukopisa,

odnosno jedne zbirke nacrtu starih gradova, koji su vlasništvo i čuvaju se u Državnom arhivu u Beču. A jedna slika iz 17. st. otisnuta je i publicirana u IV. svesku Valvazorova djela »Die Ehre des Herzogthums Krain«. Zbog toga su na ovoj izložbi najstarije slike mogle biti izložene samo u fotokopijama. U fotokopijama izloženo je i nekoliko slika iz 19. st. Ovdje se radi o slikama, koje su se izgubile, odnosno za koje se ne zna, gdje se danas nalaze, a poznamo ih samo po starim sačuvanim fotografijama. Inače su sve ostale originalne slike izložene na ovoj izložbi vlasništvo Muzeja grada Zagreba. Originali slika nastalih od 16. do 18. st. su crteži i akvareli, a onih iz 19. stoljeća ulja, akvareli, litografije i drvorezi. Neki od njih bili su otisnuti kao prilozi u novinama onog vremena. U ovim slučajevima poznati su nam samo ovakvi otisci, dok se za njihove originale ne zna.

Autori najstarijih slika Zagreba, to jest onih iz 16. do kraja 18. st. bili su anonimni. Od kraja 18. i tokom cijelog 19. st. oni sve više izlaze iz anonimnosti, te se za većinu slika iz toga vremenskoga razdoblja znade koji su im stvaraoci. Anonimni su ostali

uglavnom crteži na cehovskim listovima, a ti su rađeni pretežno shematski i po šabloni.

Što se tiče umjetničke vrijednosti tih slika, većina njih te vrijednosti nema. One uglavnom nisu ni imale umjetničkih pretenzija i njihova vrijednost nije u umjetničkoj kvaliteti, već u njihovom dokumentarnom značenju. Sve one za Zagreb predstavljaju u prvome redu važan kulturno-historijski i dragocjen dokumentarni materijal.

Ni kod postavljanja ove izložbe nije bila namjera, da se izlože, odnosno da se dade izbor samo umjetnički i tehnički vrijednih radova, nego se htjelo, da se dade kompletan, potpun pregled sveg poznatog materijala te vrste, bez obzira, da li pojedine slike imaju ili nemaju takvih kvaliteta.

Da bi izložba sadržajno bila što potpunija, izloženi su osim općih pogleda, panorama grada, još i neki stariji prikazi pojedinih njegovih dijelova, kao Markov trg iz 1846. od Strohbergera, Jelačićev trg od

Hühna i dr., i neki stariji nacrti; tako Kneidingerov iz 1766., Hailerov iz dvadesetih godina 19. st., nacrt Markovog trga iz 1845. i nacrt čitavog zagrebačkog teritorija iz 1853./4. Jedni su zanimljivi u svojim detaljima, a drugi nam prikazuju stanje teritorijalnog razvoja grada Zagreba krajem 18. i u prvoj polovici 19. st. A jedni i drugi više ili manje upotpunjuju opće vedute grada.

Neke izložene slike iz 19. st. su međusobno slične i ne pokazuju nekih bitnih razlika s obzirom na izgled, veličinu i prostranstvo grada, iako jedne datiraju iz prve, a druge iz druge polovice 19. st. A sve slike zajedno sa planovima imaju nešto zajedničko: sve one jednako otkrivaju istu činjenicu, a ta je, da je Zagreb prije nekih stotinu godina bio još sasvim mali gradić, koji mnogi Zagrepčanin ne će više prepoznati, jednako, kao što ni ondašnji Zagrepčanin ne bi prepoznao današnji grad, kad bi se kojim čudom u njemu mogao stvoriti.

F. Buntak

IZ MUZEJA I KONZERVATORSKIH ZAVODA NR HRVATSKE

VRIJEDNO PRIZNANJE

Na ovogodišnjoj skupštini Matice Hrvatske dodijeljena je dr. Kruni Prijatelju, direktoru Galerije umjetnina u Splitu, nagrada za najbolje djelo izdato u edicijama Matice Hrvatske u godini 1956. Žiri (Zlatko Gorjan, Joža Horvat, Fedor Močanin, dr. Milan Prelog i Novak Simić) morao je da se odlučuje između nekoliko kvalitetnih djela. Nakon svestrane diskusije žiri je tajnim glasanjem donio jednoglasnu odluku da se nagrada u visini od sto tisuća dinara dodijeli dr. Prijatelju za djelo »Umjetnost 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji«, jer to djelo u najvećoj mjeri ispunjava uslove propisane pravilnikom o dodjeljivanju nagrade Matice Hrvatske. Svoju odluku žiri je obrazložio ovako:

»Djelo Krune Prijatelja posvećeno je vremenskom razdoblju kulturnog i umjetničkog života naše zemlje, koje je u sadašnjem naučnom radu bilo u velikoj mjeri zapostavljeno i gotovo neistraženo.

U svojoj knjizi Kruno Prijatelj, u veoma solidnoj naučnoj i estetskoj analizi, obradio je niz vrijednih i zanimljivih umjetničkih spomenika i ličnosti, ukazujući posebno na djelatnost radionica i majstora u Dalmaciji tokom 17. i 18. stoljeća, te na osnovu svega toga zaslužuje nagradu Matice Hrvatske.

Dodjeljujući ovu nagradu Matica Hrvatska odaje ujedno priznanje općoj djelatnosti na istraživanju i popularizaciji umjetničke baštine naše zemlje u kojoj i dr. Kruno Prijatelj zauzima istaknuto mjesto.

Ovo priznanje tako uglednog kulturnog foruma kao što je Matica Hrvatska, a upućeno istaknutom muzejskom radniku, svjedoči ujedno o sve snažnijoj afirmaciji muzejskih radnika u kulturnom životu zemlje, afirmaciji kojoj i naša javnost sve više odaje odgovarajuće priznanje.

F. M.